

Slootkant in grasland

Een slootkant in grasland is het droge deel van het talud, van de waterlijn tot de insteek. Bij de insteek begint het perceel. Het talud kan steil zijn, maar ook flauw oplopen. Soms rekent men ook de buitenste rand van het perceel tot de slootkant. In dat geval gelden ook de in dit hoofdstuk opgesomde adviezen. Sloten zijn meestal gegraven. Sommige sloten hebben evenwel een natuurlijke oorsprong: krekens en beken. Op zandgronden staan veel watergangen in de zomer – bijna – droog (zie 'Droge watergang' in paragraaf 3.5 'Water(gang)en'). In klei- en veenweidegebieden zijn ze meestal het gehele jaar watervoerend.

Slootkant

Doelstellingen

- bloemrijke vegetatie
- (uniforme) dotterbloemenvegetatie (zie Hoofdstuk 4 'Dotterbloem')
- broedgelegenheid voor moeras- en watervogels
- schuil-, voedsel- en verplaatsingsmogelijkheid voor jonge weidevogels, amfibieën en zoogdieren
- voedsel- en voortplantingsgebied en verbindingsweg voor insecten, zoals libellen en dagvlinders

Winst voor de natuur

In de kanten van sloten met zoet water groeien plantensoorten als pinksterbloem, veldzuring en gele waterkers. Op heel natte plekken staan pijptorkruid en zomp-vergeet-mij-nietje. Langs sloten met brak water zijn zomprus en moeraszoutgras aan te treffen. Op droge plaatsen groeien margriet, Sint-Janskruid en muizenoor.

Een grote variatie aan planten leidt tot de aanwezigheid van dagvlinders, zoals argusvlinder, hooibeestje en bruin zandoogje. Deze overwinteren vaak met succes in soortenrijke vegetaties. Ook andere insecten, zoals grote keizerlibel en het lantaarntje, eveneens een libel, zoeken er voedsel en planten zich er voort. Een goede insectenstand heeft voordelen voor jonge weidevogels, zoals grutto's en tureluurs. De langere vegetatie biedt ook gelegenheid om te schuilen tegen vliegende predatoren, zoals de zwarte kraai.

In natte terreinen bieden bloemrijke slootkanten broedgelegenheid aan diverse soorten eenden, het waterhoen en andere water- en moerasvogels. Er jagen vaak water- en meervleermuizen op insecten. Dikwijls komen er bruine kikkers en andere amfibieën voor. Soms ook reptielen, zoals de ringslang. Soortenrijke slootkantvegetaties in droge gebieden zijn van belang voor patrijs en zandhagedis. De zoogdieren waterspitsmuis, haas, wezel en hermelijn vinden er voedsel en schuilgelegenheid.

Meest geschikte lokaties

- flauwe taluds: hier groeien vaak meer soorten planten dan op een steil talud;
- langs sloten met een hoog waterpeil: op deze plaatsen zijn meer plantensoorten te verwachten dan langs – onderbemalen – sloten met een lage waterstand;
- in de volle zon: vooral in droge gebieden is dit gunstig voor veel soorten planten en insecten;
- plaatsen met kwel: hier groeien specifieke plantensoorten, als riet, snavelzegge, beekpunge en dotterbloem
- plekken met zoet water: hier groeien vaak meer plantensoorten dan in situaties met brak water, hoewel daar wel heel kenmerkende planten kunnen voorkomen;
- op korte afstand van natuurgebieden: planten vestigen zich sneller op zulke lokaties dan op geïsoleerde plaatsen;
- langs binnensloten: daar hoeft geen rekening te worden gehouden met de wensen van burens;
- langs sloten in eigen beheer: zonder overleg met het waterschap kan men hier zelf bepalen waar maaisel en slootbagger terechtkomen;
- grenzend aan meer dan drie meter brede en meer dan 30 cm diepe sloten: deze groeien minder snel dicht dan smalle en ondiepe watergangen en hoeven dus minder vaak geschoond en gebaggerd te worden;
- langs het pad van de boerderij naar de weg: op deze plek is direct uitzicht op de resultaten van het beheer;
- grenzend aan fiets- of wandelpaden aan de rand van het bedrijf: recreanten kunnen genieten van het resultaat.

Geert Bisschop, akkerbouwer en melkveehouder te Kallenkote (Gr): *“Ik ben nu al meer dan tien jaar met slootkanten bezig, de eerste jaren eigenlijk vooral door ze niet te bemesten. Ik raster de kanten ook af want de sloten staan vaak droog. Het slootschonen laat ik nu door de loonwerker doen met de maaikorf en ik rijd ernaast met de kipper om het materiaal af te voeren. De verschrapping is duidelijk te zien. Ik vind samengaan van landbouw en natuur belangrijk en ik kan erg genieten van de bloemenpracht in de slootkanten.”*

Beheer van een bloemrijke slootkant

Door het treffen van de volgende maatregelen bereikt u dat slootkanten bloemrijker worden:

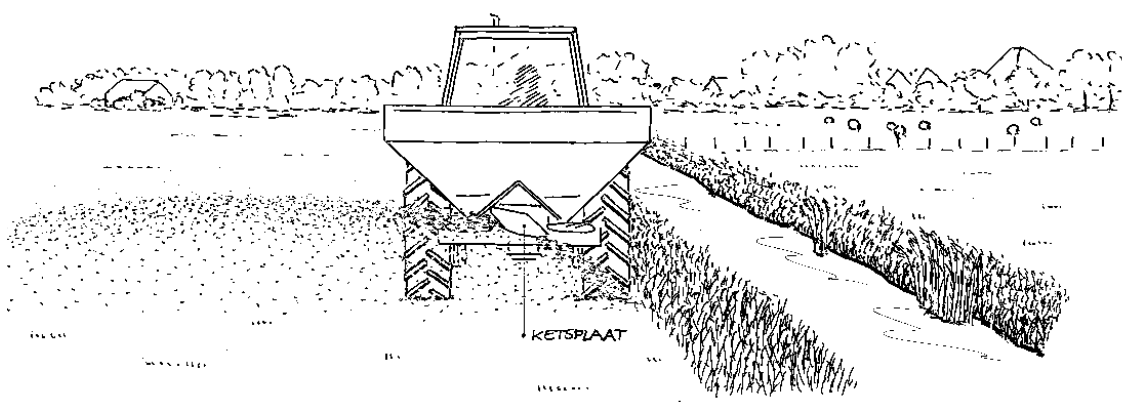
- verschralen van de bodem: niet bemesten, geen bagger opbrengen, vegetatie maaien en afvoeren;
- verstoring beperken: geen of hooguit beperkte betreding door vee, niet berijden met machines;
- planten laten bloeien en zich laten uitzaaien: zo laat mogelijk maaien, liefst selectief en gefaseerd, het maaisel pas na enkele dagen afvoeren.

Natuurlijk is ook de uitgangssituatie belangrijk. Hoe voedselrijker – vruchtbaarder – de slootkant is, des te langer duurt het voor er resultaat is te zien. Is de slootkant eenmaal bloemrijk, houdt dan het gevoerde beheer in stand.

• Voorkom dat mest in de slootkant terechtkomt

Ontzie de slootkant bij het – emissiearm – aanwenden van drijfmest. Vaste mest mag u bovengronds uitrijden. Laat ook deze niet in de slootkant terechtkomen. Blijf daar circa één meter vandaan.

Gebruikt u een schijvenstrooier met één schijf: stel deze voor het bemesten van de baan langs de slootkant zo scheef dat er geen kunstmest in de slootkant komt. Zet bij een strooier met twee schijven één schijf dicht. Rijd zonodig met een laag toerental. Deze werkwijzen zijn niet zo nauwkeurig. Het is beter een marge aan te houden van bijvoorbeeld één meter tussen het punt waar de kunstmest op de grond komt en de insteek. Nog beter is het gebruik van een ketsplaat. Deze geeft een scherpe strooigrens. Heeft u een pendelstrooier, monteer dan een kantstrooipijp. Strooi eerst langs de slootkant en vervang daarna de kantstrooipijp door de gewone pijp.

De slootkant vrijhouden van kunstmest, bijvoorbeeld door strooien met een ketsplaat

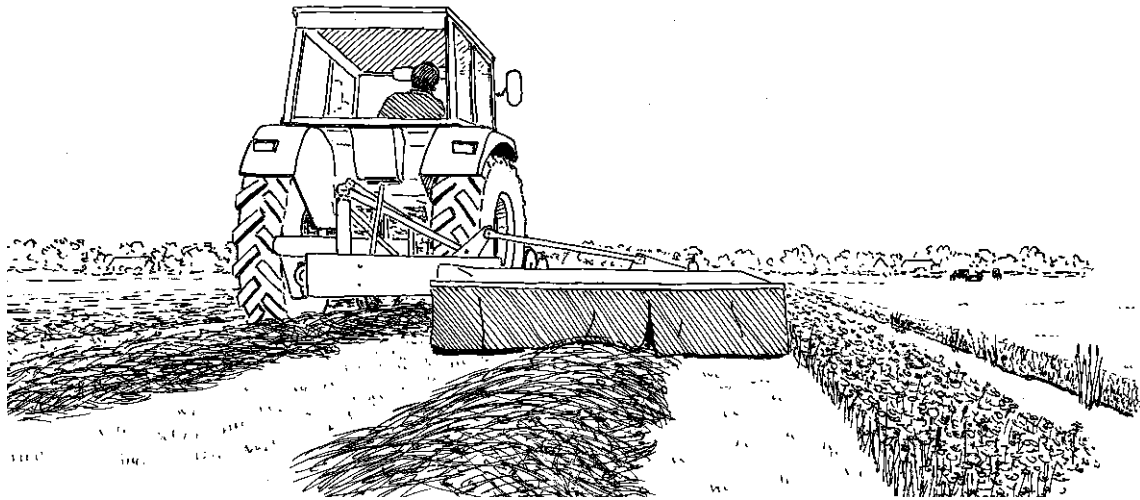
• Maai zo vaak als nodig en zo laat mogelijk

Maai een voedselrijke, weelderige, vaak met witbol begroeide slootkant eerst enige jaren tegelijk met de eerste en volgende sneden. Hiermee zorgt u voor verschraling en voorkomt u dat de vegetatie verder vergrast en dat de zode vervilt. Hark het maaisel bij elkaar, voer het aan jongvee of deponeer het op een composthoop. Bij een dergelijk beheer verschijnen op den duur meer soorten planten.

Is de slootkant al enigszins schraal en de begroeiing tamelijk kruidenrijk, maai dan minder vaak. Maai de vegetatie bij de tweede snede of beweid deze later in het seizoen. Doe dat na half juni, na de bloei van de meeste vroeg bloeiende soorten. Ook dit maaisel kunt u opvoeren aan bijvoorbeeld jongvee of paarden.

Is de slootkant heel schraal, dan is één keer per jaar maaien voldoende. Stel deze maaibeurt uit tot het moment dat ook de in de zomer bloeiende planten zaad hebben gezet, dus tot augustus of september. Misschien is het voldoende sommige delen van de slootkant eens in de twee jaar maaien.

Soms groeien in een slootkant grote aantallen minder gewenste planten, zoals akkerdistel en grote brandnetel. Maai deze pleksgewijs of voer zo nodig een bestrijding uit met een rugspuit of strijker. Doe dat voor de bloei, dan zaaien de planten zich niet uit. Steek ridderzuring uit.

Bloeiende planten in de slootkant laten staan bij eerste snede

• **Ontzie de slootkant bij beweiden**

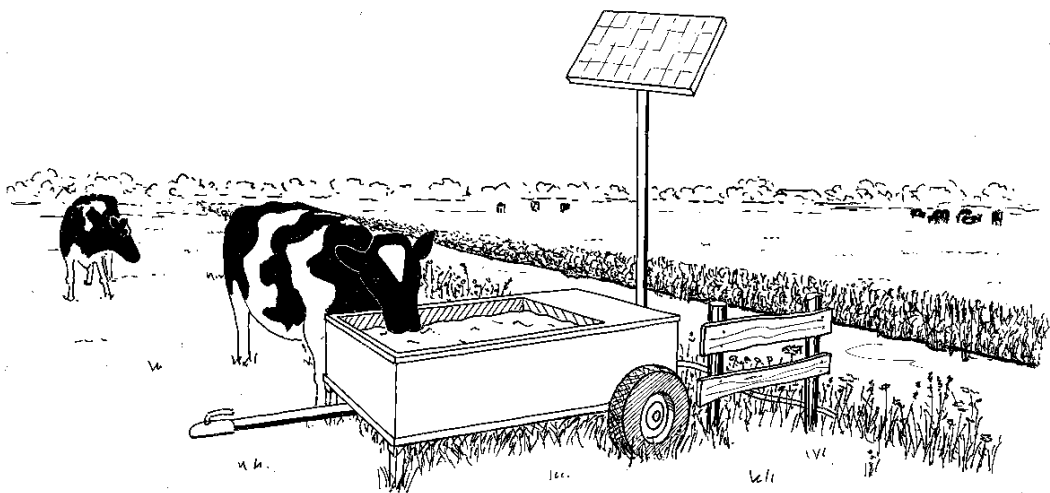
Tref een van de volgende maatregelen wanneer het vee de slootkanten te sterk vertrapt:

1. Maak één of meer drinkplekken

Dit is sowieso aan te bevelen. Bedenk van tevoren waar u deze drinkplekken het meest eenvoudig kunt aanleggen, waar ze voor koeien het best bereikbaar zijn en waar ze de minste vertrapping tot gevolg hebben. Bijvoorbeeld op een derde van de lengte van het perceel of bij een hoogwatersloot. Moet het vee wennen om elders te drinken, raster dan de rest van de slootkant tijdelijk af. Uit onderzoek blijkt dat het maken van een drinkplek minder arbeid kost dan afrasteren en bijna net zoveel natuur oplevert.

Mogelijke drinkwatervoorzieningen voor vee zijn:

- zelfdrinkers. Deze zijn relatief goedkoop en gemakkelijk te verplaatsen;
- een drinkbak, al of niet met zonnecollector. Zo'n systeem is enigszins onderhoudsgevoelig. Zet de bak daarom op een vaste plek en raster de kwetsbare delen zoals slangen, accu en collector af met een draad. Kiest u voor zekerheid van de aanvoer en voor kwaliteit, sluit de drinkbak aan op het waterleidingnet;
- een drinkplek met betonplaten. Ondersteun deze platen zonnodig om te voorkomen dat ze op den duur de sloot inzakken. Gebruik daarvoor enkele betonnen palen van circa twee meter lang of grote houten blokken. Het gevaar van verzakken speelt vooral in veenweidegebieden, niet in zand- en kleigebieden. Zorg ervoor dat de betonplaten met de ruwe kant naar boven liggen. Laat aan de kant van het water een plank of balk boven de rand van de betonplaten uitsteken om te voorkomen dat het vee te water raakt.

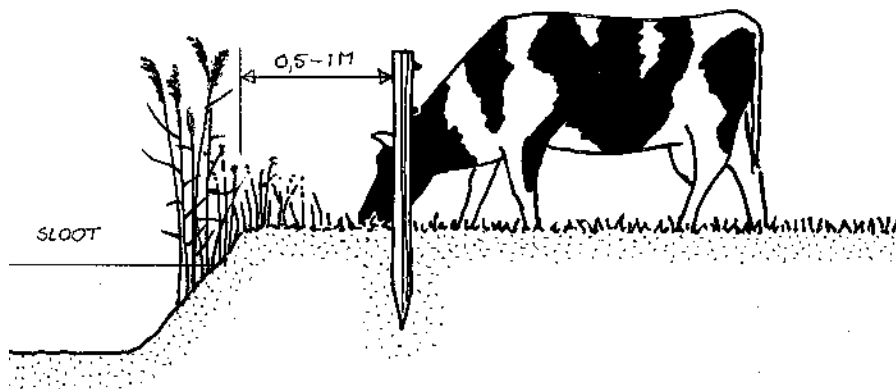
Vertrappen van een slootkant beperken, bijvoorbeeld door een drinkbak te plaatsen

2. Plaats een raster

Besluit u tot afrasteren, dan zijn er twee mogelijkheden. De eerste is het plaatsen van een permanent raster. Dat is uitsluitend zinvol bij een schrale, soortenrijke slootkant. U kunt de afrastering zo plaatsen dat het vee onder de draad door kan grazen. Zo vindt toch –verdere – verschraling plaats, terwijl dit geen extra arbeid kost. De rand tussen raster en slootkant hoeft vaak niet breder te zijn dan 0,5 m.

Het aanbrengen van een tijdelijk raster is een andere mogelijkheid. Daarmee houdt u in het voorjaar de slootkant vrij van beweiding. In de (na)zomer haalt u het raster weg en laat u het vee de slootkant afgrazen.

Verplaats eventueel het raster in de loop van het groeiseizoen geleidelijk dichter naar de sloot. Begin op circa twee meter van de sloot en eindig op circa 0,5 meter. Dat is wel meer werk, maar het voordeel is dat u zo een grotere rand verschralt en planten meer ruimte biedt om te bloeien en uit te zaaien.

Vertrappen van een slootkant beperken, bijvoorbeeld door de slootkant af te rasteren

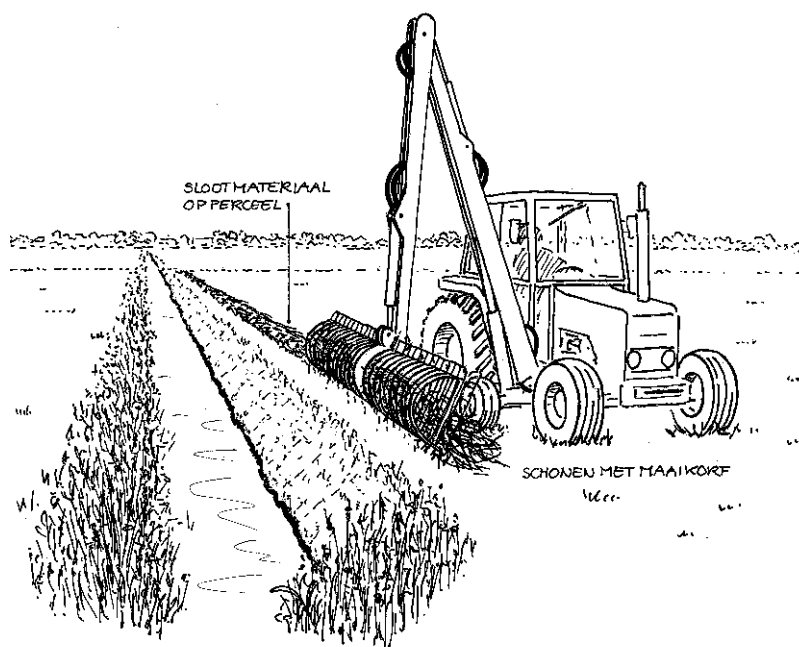
• **Ontzie de slootkant bij het schonen van de sloot**

Doe dit op een van de volgende manieren:

- schoon vanaf één zijde. Dat is vaak alleen mogelijk bij smalle binnensloten. Daarmee houdt u de andere kant vrij van -bemesting met- plantenmateriaal en/ of slootbagger. Schoon elk jaar vanaf dezelfde kant, dat geeft het beste resultaat. Is de sloot breder dan twee meter, werk dan niet met een dichte bak of spijlenbak, maar met een maaiakorf, kantenfrees en/ of baggerspuit;
- houd plantenresten en bagger zoveel mogelijk uit de slootkant. Is de kant vertrapt, deponeer dit materiaal dan zo hoog mogelijk op het talud. De meeste bijzondere planten groeien in een smalle strook langs de waterlijn. Let er op dat er geen materiaal in de sloot zakt. Is de kant niet of slechts weinig vertrapt, leg de bagger en plantenresten dan op de rand van het talud op het perceel. Verspreid het later of voer het af. Voordeel is dat u zo een steviger kant krijgt. Komt er veel bagger mee met het schonen, verspreid dit direct met een weidesleep of voer het na verloop van tijd af. Nog beter is het om de bagger met een baggerspuit over het perceel te verspreiden.
- minder vaak schonen. Dat kan vooral bij sloten die meer dan drie meter breed en meer dan 40 cm diep zijn, in het bijzonder binnensloten. Probeer, afhankelijk van de plantengroei in de sloot en de baggeraangroei, de schoningsfrequentie terug te brengen tot eens in de twee -of meer- jaar. Hiervoor heeft u toestemming nodig van het waterschap. Deponeer het vrijkomende materiaal steeds aan één kant van de sloot.

Vaak wordt slootmateriaal en bagger ergens in een laagte of geul gestort. Dit heeft als nadeel dat een mogelijk landschappelijk of anderszins waardevol element verloren gaat. Komt er veel materiaal uit de sloot, dan kunt u dit met een wallenfrees over het perceel verspreiden.

Bemesting en verruiging van een slootkant beperken door slootshoningsmateriaal naar te leggen bovenaan het talud

Arbeid en financiering

Het niet (meer) bemesten van slootkanten kost geen extra tijd. De extra kosten zitten in de aanschaf van een ketsplaat of een kantstrooi pijp. Het aanbrengen van ketsplaat of wisselen van strooi pijp kost een paar minuten.

Het niet mee maaien van de slootkant kost geen extra tijd. De opbrengstderving is gering, maar hangt samen met de breedte van de perceelrand die ook blijft staan.

Het aanschaffen van een drinkbak met zonnecollector kost circa f 1.350,-. Indien u de bak verplaatst, vergt dat, binnen dezelfde kavel, ongeveer een kwartier per keer. Het aanleggen van een drinkplek met betonplaten kost circa f 750,- aan nieuw materiaal en vier uur arbeid. In loonwerk bedragen deze kosten in totaal circa f 2.300,-.

Het afrasteren van slootkanten vergt 2 tot 4 uur per kilometer. Het extra afrasteringsdraad, de extra weidepaaltjes en de accu en kosten circa f 30,- per 100 meter.

Het ontzien van de kanten slootshonens kost weinig extra tijd. Schoont u eens in de twee jaar, dan bespaart u zelfs tijd. De extra kosten ontstaan bij het afvoeren/ verspreiden van slootshoningsmateriaal. Laat u een loonwerker met een baggerspuit komen, dan betaalt u al gauw f 120,- per km sloot. Het inschakelen van een wallenfrees kost f 120,- tot f 150,- per uur. Voor beheer van slootkanten kan mogelijk een overeenkomst worden afgesloten in het kader van een provinciale of landelijke regeling voor natuur- en landschapsbeheer (zie hfst. 5, Financieringsregelingen).

Voor een tegemoetkoming in andere kosten kunt u mogelijk gebruik maken van de Verordening Willekeurige Afschrijving Milieu Investering en/of een andere rijks- of provinciale milieuregeling. Wellicht is het ook mogelijk gebruik te maken van een lokale regeling voor natuur en landschap. Informeer bij uw adviseur.

Uitgangssituatie	mei	juni	juli	aug	sep
vochtig, hoog productief, soortenarm/ruig	■		■		■
vochtig, matig productief, soortenarm/ruig		■			■
vochtig, laag productief, soortenarm/ruig			■		■
vochtig, matig productief, bloemrijk			■		■
vochtig, laag productief, soortenrijk			■		■
nat, hoog productief, soortenarm/ruig		■			■
nat, matig productief, bloemrijk			■		■
nat, laag productief, soortenrijk				■	

Maaifrequentie en -periode voor natte of droge en ruige of schrale slootkanten